

Tramping a archeologie

V poslední době se tramping v oblasti CHKO Kokořínsko několikrát dostal do konfliktu se snahou chránit archeologické nálezy. Aby již nedocházelo k dalším nedorozumění, rozhodli jsme se připravit tento krátký text. Neklademe si za cíl nikoho slovně napadat, znevýhodňovat, chceme jen informovat o možném střetu trampingu se zájmy archeologů.

Zájem archeologie na ochranu archeologických nálezů brání zákon o státní památkové péči (č. 20/1987 Sb.). Konkrétně v § 21 – 24 jsou upravena práva a povinnosti stavebníků, archeologů, zákon řeší i postupy při náhodném archeologickém nález, specifikuje požadavky na odbornost archeologů, ale zabývá se také náhradami za náhodný archeologický nález. Uvedené je dále rozvedeno ve vyhlášce č. 66/1988 Sb., kterou se provádí zákon o státní památkové péči.

Co je archeologický nález a proč je nutné je chránit?

Památkový zákon archeologický nález definuje jako „věc (soubor věcí), která je dokladem nebo pozůstatkem života člověka a jeho činnosti od počátku jeho vývoje do novověku a zachovala se zpravidla pod zemí“. Z uvedené definice je zřejmé, že archeologické nálezy nejsou jen známé exponáty z muzeí, „výrobky“ lidí jako jsou nástroje, zbraně, keramika, zbytky staveb apod., ale také věci, které nebyly vyrobeny, ale vznikly lidskou činností jaksi mimovolně.

Drtivá většina veřejnosti si pod pojmem „archeologický nález“ představí keramický hrnec, sošku nebo pěstní klín, tedy především prehistorické věci. Archeologickým nálezem mohou být také věci výrazně mladší – středověké i novověké.

A kde se s archeologickým nálezem můžeme setkat? Jednoduše řečeno všude. Protože archeologický nález je pozůstatkem lidské činnosti, můžeme jej očekávat všude, kde se člověk zdržoval. A místo, kam lidská noha nevstoupila, je skutečně málo, existují-li vůbec. Archeologický nález je pro nás zdrojem informací. Kromě toho základního nás informuje, jak se v dané době žilo v určitém území, může být dokladem obchodu se zbožím a jeho dovozu ze vzdálených zemí, může svědčit o zručnosti řemeslníků apod. Archeologický nález je navíc velký pomocníkem při dataci dalších nálezů na místě nebo může rozšířit naše poznání o znalostech našich předků. Ale to pouze za předpokladu, že neporušený nález na místě jeho nalezení prozkoumá odborník. Říká se tomu nálezová situace a archeolog dokáže na profilu jámy zjistit řadu cenných informací, například kdy bylo území osídlené nebo zda osada zanikla při požáru. Obrazně řečeno – nálezová situace je kniha o naší historii, ze které lze snadno číst a získat poučení.

Archeologie dokáže díky moderním metodám zjistit o naší minulosti mnohem víc než si umíme představit. Archeologové umí v historických vrstvách najít zbytky rostlin, semen, nebo dokonce pylu. Na základě těchto mikroskopických nálezů, které laik nemá šanci odhalit, tak archeologové umí rekonstruovat složení lesů, zjistí, jaké plodiny pěstovali naši předci, jaká byla druhová skladba pastvin a udělají si tak díky tomu obrázek o teplotě nebo srážkách v daném období. A to může být zajímavá informace pro ekology, klimatology a další odborníky. Důležité je, že archeolog neprovádí výzkumy jen pro své potěšení, aby mohl vystavit další nádobu, jeho poznatky mohou pomoci v dalších oborech. Předně ale díky jeho úsilí zjistíme něco o své historii, něco o sobě.

Proč archeologové neradi kopou?

Záchranný archeologický výzkum vyvolaný např. stavbou domu se provádí velmi opatrně, aby při něm neuniklo ani pověstné zrnko. I přesto je takový výzkum vlastně zničením archeologické lokality – nemovitě věci se vyzvednou, zemina se vrátí zpátky do výkopu nebo se odveze. Dnešní technika nám umožňuje mnohé, ale asi nikdo z nás nepochybuje, že za deset, padesát nebo sto let bude technika ještě dokonalejší. I díky modernější technice budou moci archeologové zjistit z nálezové situace mnohem více informací než dnes. A to je přesně ten důvod, proč archeologové především zachraňují a zbytečně neodkrývají známá archeologická naleziště.

A tramping?

Pobyt člověka v krajině, ať už má formu krátké procházky, jízdy na kole, nebo několikadenního vandru není sám o sobě škodlivý pro archeologické nálezy. Nálezům už ale může uškodit, pokud svůj pobyt v přírodě spojíme se stavbou srubů, zatloukáním kůlů nebo hloubením ohnišť. Protože nevidíme pod zem, kde se archeologické nálezy většinou nacházejí, nemůžeme dopředu vyloučit ani potvrdit, že určitá lokalita je z hlediska archeologie zajímavá nebo ne. Pouze naše zkušenosti a dřívější nálezy nás mohou přibližně nasměrovat k řekám, pod převisy a do teplejších zemědělských oblastí, které svými příznivými podmínkami člověka lákaly k pobytu od pradávna.

Z pohledu ochrany archeologických nálezů je proto žádoucí, aby člověk při pobytu ve volné přírodě – a v archeologicky bohatých lokalitách zvláště – omezil zásahy do půdy, upustil od hloubení jam na odpadky, ohnišť, nestavěl sruby se základy nebo na sloupech zaražených do země apod. Z laického pohledu mohou být tyto zásahy bezvýznamné, ale z pohledu archeologa se jedná o nenahraditelnou ztrátu dat a údajů. I zahloubené ohniště může znamenat, že špatně pochopíme nálezy a budeme je chybně interpretovat.

Jak postupovat při náhodném archeologickém nálezu?

Závěrem se dostáváme opět k památkovému zákonu. Když budete mít takové štěstí, že náhodnou objevíte archeologický nález, musíte podat zprávu Archeologickému ústavu Akademie věd ČR nebo nejbližšímu muzeu. Oznámení muzeu se může učinit i prostřednictvím nejbližší obce (obecního úřadu). Důležité je, že oznámení o náhodném archeologickém nálezu musí být učiněno nejpozději do druhého dne. Nálezová situace musí samozřejmě zůstat beze změny až do prohlídky archeologem. Je zřejmé, že tato situace spíše nastane při hloubení základů domu než při procházce, ale dojít k ní může např. po erozi půdy, pod vývratem apod. A to je nejlepší na závěr: nálezce má samozřejmě nárok na odměnu a náhradu nákladů!

V Liberci 29. května 2008

Jan Randáček
vedoucí oddělení památkové péče
Krajského úřadu Libereckého kraje
jan.randacek@kraj-lbc.cz
T: 485 226 538